

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจหนังสือสำหรับเด็กอายุ 6 ถึง 12 ปี ที่มีชื่อหนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ หรือหนังสือสารคดี ซึ่งพิมพ์ขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2519 ศึกษาสภาพโดยทั่วไปของหนังสือสำหรับเด็กเหล่านี้ และวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือดังกล่าวว่ามีส่วนที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคม จิตใจ และความคิดหรือสติปัญญาของเด็กในค่านิยมบ้าง และมากน้อยเพียงใด

ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาประวัติความเป็นมาของหนังสือสำหรับเด็กจากหนังสือ สิ่งพิมพ์ และเอกสารต่าง ๆ สำรวจและรวบรวมหนังสือสำหรับเด็กอายุ 6 ถึง 12 ปีที่พิมพ์ในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2519 แล้วสุ่มตัวอย่างประชากรได้ 174 เล่ม จัดทำบรรณานุกรมพร้อมด้วยบรรณนิทัศน์ของตัวอย่างประชากรแต่ละเล่ม กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อใช้วิเคราะห์เนื้อหาและประเมินคุณภาพของหนังสือสำหรับเด็ก ส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ แล้วนำมาแก้ไขใช้เป็นเกณฑ์ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย เกณฑ์วิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือในด้านต่าง ๆ 42 ข้อ และเกณฑ์ประเมินคุณภาพ ลักษณะรูปเล่ม การจัดทำภาพประกอบ เนื้อเรื่อง และการใช้ภาษาของหนังสือรวม 24 ข้อ อ่านหนังสือที่เป็นตัวอย่างประชากรทีละเล่มเพื่อวิเคราะห์เนื้อหา และประเมินคุณภาพความเกณฑ์ที่ตั้งไว้ พร้อมทั้งชี้กรอຍคะแนนทุกครั้งที่พบเนื้อหาซึ่งตรงตามเกณฑ์ และให้คะแนนคุณภาพตามเกณฑ์ข้อละ 1 คะแนน ตรวจสอบคะแนนที่ได้กับบรรณนิทัศน์เพื่อให้คะแนนมีความเที่ยงแล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าความถี่เฉลี่ย และร้อยละ เสนอเป็นผลการวิจัย

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. จากการสำรวจหนังสือสำหรับเด็กอายุ 6 ปี ถึง 12 ปีที่พิมพ์ในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2519 พบว่ามีหนังสือประเภทบันเทิงคดีและหนังสือส่งเสริมการอ่าน จำนวน 229 เรื่อง เป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านของกรมวิชาการ 16 เรื่อง หนังสือขององค์การค้าของคุรุสภา 130 เรื่อง หนังสือของบริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด 59 เรื่อง และหนังสือของสำนักพิมพ์อื่น ๆ 24 เรื่อง

หนังสือส่งเสริมการอ่านของกรมวิชาการ เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อแจกห้องสมุดโรงเรียนและมอบให้องค์การค้าของคุรุสภาพิมพ์จำหน่าย หนังสือแจกพิมพ์ด้วยกระดาษคุณภาพดีกว่าหนังสือที่จำหน่าย เนื้อเรื่องของหนังสือมีทั้งวรรณคดีและเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่

หนังสือขององค์การค้าของคุรุสภา ส่วนใหญ่เป็นนิทานภาพในปี พ.ศ. 2516 องค์การค้าของคุรุสภาได้จัดทำหนังสือชุดนิทานสำหรับเด็กเล่มเล็กขนาด 8.5 x 12.5 เซนติเมตร จำหน่ายเล่มละ 1 บาท เนื้อเรื่องมีทั้งนิทานพื้นบ้าน นิทานที่แต่งขึ้นใหม่ เรื่องวิทยาศาสตร์ และชีวประวัติ และจัดทำหนังสือสารคดีชุดความรู้ไทย

หนังสือของบริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด มีทั้งนิทานภาพ และนิยาย หนังสือนิทานภาพของบริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด เป็นหนังสือที่พิมพ์จากต่างประเทศ มีหนังสือชุดเด็กของชัยพฤกษ์เท่านั้นที่พิมพ์ในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องแปลขนาดกระเป๋

หนังสือของสำนักพิมพ์อื่น ๆ มีทั้งนิทานภาพและนิทานรวมเรื่อง รูปเล่มขนาดต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ 16 หน้า ถึงกว่า 250 หน้า

2. การประเมินคุณภาพของหนังสือสำหรับเด็กที่เป็นตัวอย่างประชากรทั้ง 174 เล่มเกี่ยวกับลักษณะรูปเล่มของหนังสือ การจัดทำภาพประกอบ การใช้ภาษาและเนื้อเรื่องกึ่งให้คะแนนหนังสือที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ข้อละ 1 คะแนน รวมคะแนนเต็ม 24 คะแนน แล้วคิดเป็นร้อยละ กำหนดให้ร้อยละ 60 เป็นมาตรฐานคุณภาพของหนังสือ หนังสือส่วนใหญ่คือร้อยละ 98.85 ของหนังสือทั้ง 174 เล่ม มีคุณภาพใช้ได้ และมีหนังสือ

2 เล่มได้คะแนนคุณภาพเต็ม คือหนังสือเรื่อง หวานอยู่ไหน (36) และ ชีวิตชนบท (101) หนังสือที่ทองปรับปรุงคุณภาพในการจัดทำคือ พระคอ (97) และ อัสวินแห่งกษัตริย์อาเซอร์ (129) เมื่อประเมินคุณภาพของส่วนประกอบของหนังสือสำหรับเด็กแต่ละด้านพบว่าคุณภาพของลักษณะรูปเล่ม พอใช้ได้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพ 4.05 คุณภาพของการจัดทำภาพประกอบ เนื้อเรื่อง และการใช้ภาษาอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพเท่ากับ 5.28, 4.94 และ 5.31 ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือสำหรับเด็กทั้ง 174 เล่ม ตามเกณฑ์หัวข้อเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจ 33 หัวข้อ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น พบว่าหนังสือสำหรับเด็กส่วนใหญ่มีเนื้อหาตามที่กำหนดไว้เพียงหัวข้อละ 1 ครั้ง ถ้าคิดเฉลี่ยทั้ง 174 เล่มแล้ว แต่ละเล่มก็กล่าวถึงเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจแต่ละหัวข้อไม่ถึง 1 ครั้ง มีหนังสือบางเล่มกล่าวถึงเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจหัวข้อหลายครั้ง และเป็นที่น่าสนใจกว่าหนังสือเหล่านั้นมักเป็นหนังสือที่มีความดีของเนื้อหาสูงสุดในหลายหัวข้อ ได้แก่หนังสือเรื่อง หนังสือชุดกระเช้าดอกไม้ (56) เรื่องสั้นชนบท (61) หมีขาว - เสือลาย (64) อีสปคำกลอน (65) บัคคิงแฮม (98) ชีวิตชนบท (101) นิทานวีรบุรุษนานาชาติ (144) นกแก้วจอมซน (165) มโหสถ (167) ผจญภัยในฝรั่งเศส (169) โลกของเด็กจากแคนาดาที่คุย (173) และ ฉันทิโกเควิกและแมวไทย (174)

หนังสือทั้ง 174 เล่ม บางเล่มอาจกล่าวถึงเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจบางหัวข้อ ขณะที่หนังสือสำหรับเด็กบางเล่มไม่ได้กล่าวถึงเลย หัวข้อเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจ ที่หนังสือส่วนใหญ่ถือว่าร้อยละ 53.45 ของหนังสือทั้งหมดกล่าวถึง/กล่าวถึง^{คือ}ความรักในครอบครัว รองลงไปร้อยละ 49.43 ของหนังสือทั้งหมดกล่าวถึงความกล้าหาญ ร้อยละ 42.53 ของหนังสือทั้งหมดกล่าวถึงความอดทน หัวข้อเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคม และจิตใจ ที่มีหนังสือกล่าวถึงน้อยมากคือหนังสือต่ำกว่าร้อยละ 11 ของหนังสือทั้ง 174 เล่ม กล่าวถึง ความซื่อสัตย์สุจริต

ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น ความประหยัด ความตรงต่อเวลา ความมีระเบียบวินัย การมีสุขนิสัยที่ดี และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4. การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือสำหรับเด็กทั้ง 174 เล่ม ตามเกณฑ์ วิเคราะห์เนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญา 9 หัวข้อ พบว่า หนังสือส่วนใหญ่ มีเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญาในแต่ละหัวข้อเนื้อหาเพียง 1 ครั้ง ก้ำกึ๋นเฉลี่ยทั้ง 174 เล่มแล้ว แต่ละเล่มก็กล่าวถึงเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญาแต่ละหัวข้อไม่ถึง 1 ครั้ง มีหนังสือบางเล่มกล่าวถึงแต่ละหัวข้อเนื้อหาไว้หลายครั้ง ได้แก่ หนังสือชุดกระเช้าดอกไม้ (56) อิสปหักกลอน (65) ช้างเพื่อนเด็ก (112) อัศวินแห่งกษัตริย์อาเซอร์ (129) นิทานวีรบุรุษนานาชาติ (144) เมื่อดอกไม้บาน (152) กามนิค (165) และ ผจญภัยในฝรั่งเศส (169)

หนังสือทั้ง 174 เล่ม บางเล่มอาจจะกล่าวถึงหัวข้อเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญาบางข้อ ขณะที่หนังสือสำหรับเด็กบางเล่มไม่ได้กล่าวถึงเลย หัวข้อเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญาที่หนังสือส่วนใหญ่ กี่ร้อยละ 37.93 ของหนังสือทั้งหมด กล่าวถึง คือ ความมีไหวพริบสติปัญญาไว ร่องลงไปร้อยละ 31.61 ของหนังสือทั้งหมด กล่าวถึง การเสริมสร้างจินตนาการ มีหนังสือเป็นจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 3.45 ของหนังสือทั้งหมด ที่กล่าวถึงหัวข้อเนื้อหาความรู้ทางศิลปะ

5. จากการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือสำหรับเด็กทั้ง 174 เล่มตามเกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า หนังสือ 7 เล่ม หรือร้อยละ 4.02 ของหนังสือทั้งหมดไม่มีเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจ หนังสือ 44 เล่ม หรือร้อยละ 25.29 ของหนังสือทั้งหมดไม่มีเนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญา และหนังสือ 3 เล่ม หรือร้อยละ 1.72 ของหนังสือทั้งหมดไม่มีเนื้อหาที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคม จิตใจ และสติปัญญา ได้แก่ นกแก้วโชคดี (12) ดอนอยากดัง (41) และ ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด (79)

6. การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือสำหรับเด็กทั้ง 174 เล่ม จำแนกตามปีที่พิมพ์พบว่า ในปี พ.ศ. 2515 หนังสือส่วนใหญ่ คือร้อยละ 51.35 ของหนังสือที่พิมพ์ ในปี พ.ศ. 2515 กล่าวถึงเนื้อหาเกี่ยวกับความอดทน และหนังสือจำนวนน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 2.7 ของหนังสือที่พิมพ์ใน พ.ศ. 2515 กล่าวถึงเนื้อหาความทรงจำต่อเวลา ในปี พ.ศ. 2516 หนังสือส่วนใหญ่ คือร้อยละ 46.15 ของหนังสือที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2516 กล่าวถึงเนื้อหาความกล้าหาญและความทรงจำหน้าที หนังสือจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ 3.85 ของหนังสือที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2516 กล่าวถึงเนื้อหาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเนื้อหาความรู้ทางศิลปะ ในปี พ.ศ. 2517 หนังสือส่วนใหญ่ คือร้อยละ 59.52 ของหนังสือที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2517 กล่าวถึงเนื้อหาความรักในครอบครัว หนังสือจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ 2.38 ของหนังสือที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2517 กล่าวถึงเนื้อหาความรู้ด้านชีวประวัติ ในปี พ.ศ. 2518 หนังสือส่วนใหญ่ คือร้อยละ 54.55 ของหนังสือที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2518 กล่าวถึงเนื้อหาความกล้าหาญ และหัวข้อเนื้อหาที่หนังสือที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2518 ไม่ได้กล่าวถึงเลยคือ ความทรงจำต่อเวลาและความรู้ทางศิลปะ ในปี พ.ศ. 2519 หนังสือส่วนใหญ่ คือร้อยละ 60 ของหนังสือที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2519 กล่าวถึงเนื้อหาความอดทน และหัวข้อเนื้อหาที่หนังสือที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2519 ไม่ได้กล่าวถึงเลยคือ เนื้อหาความทรงจำต่อเวลา

การอภิปรายผลการวิจัย

1. ในระหว่าง พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2519 ช่วงเวลา 5 ปีนับแต่ปีหนังสือสากล มีสำนักพิมพ์ที่มุ่งจัดทำหนังสือสำหรับเด็กในประเทศไทยเพียง 2 แห่งคือ บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด และ องค์การค้ำของคุรุสภา จำนวนหนังสือสำหรับเด็กที่พิมพ์ขึ้นมีปริมาณไม่สูงนักโดยเฉลี่ยแล้วมีละไม่ถึง 50 เรื่อง หนังสือสำหรับเด็กที่พิมพ์ขึ้นนี้ไม่มีการจำแนกตามความเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน เป็นการผลิตภาระในการเลือกซื้อให้ผู้อ่าน จริงอยู่ที่โดยทั่วไปหนังสือเด็กหมายถึงหนังสือสำหรับเด็ก หนังสือที่เด็กอ่าน หนังสือที่มีเด็กเป็นตัวละครหรือแม่แก่หนังสือที่ผู้ใหญ่อ่านเพื่อเข้าใจเด็กก็ตาม

แต่หนังสือแต่ละเล่มจะมีความเหมาะสมที่สุดกับผู้อ่านกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสมอ¹ ฉะนั้นการรวบรวบของผู้อ่านหรืออธิบายไว้ในกำนัว่าหนังสือแต่ละเล่มเหมาะกับเด็กวัยขนาดไหน ควรได้รับความสนใจจากทางสำนักพิมพ์บ้าง มิใช่ทำหนังสือเพียงเพื่อให้ขายได้ อย่างไรก็ตามก็หลังจาก พ.ศ. 2519 มีสำนักพิมพ์หลายแห่งเกิดขึ้นเพื่อจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก เช่น สำนักพิมพ์ปัญญา สำนักพิมพ์นอน และชมรมเด็ก และเริ่มมีการรวบรวบของผู้อ่านที่เหมาะสมไว้ในหนังสือบางเล่ม

2. คุณภาพในการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก

2.1 ลักษณะรูปเล่มของหนังสือสำหรับเด็กที่พิมพ์ในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2519 มีคุณภาพใช้ได้ ก็มีค่าเฉลี่ยคุณภาพ 4.05 แต่หาพิจารณาถึงรายละเอียดของลักษณะรูปเล่ม จะเห็นว่าขนาดของหนังสือมีตั้งแต่ 3 x 5 นิ้ว ถึง 8½ x 11 นิ้ว ความหนาตั้งแต่ 8 หน้า ถึง 230 หน้า หนังสือทุกเล่มเป็นรูปสี่เหลี่ยมมีทั้งแนวนอนและแนวตั้ง ซึ่งเหมือนกับหนังสือทั่วไป หากมีการจัดทำรูปเล่มให้แปลกตากว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจะเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านได้ขึ้นนอกเหนือไปจากปกที่มีสีสดสะดุดตา

คุณภาพของกระดาษที่พิมพ์หนังสือสำหรับเด็กส่วนใหญ่ไม่ดีเป็นกระดาษปรู๊ฟ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสำนักพิมพ์ต้องการลดต้นทุนการผลิตเพื่อให้ได้หนังสือสำหรับเด็กที่มีราคาเขาราคาของหนังสือที่เป็นตัวอย่างประชากรอยู่ในระหว่าง 1 บาทถึง 28 บาท ซึ่งนับว่าถูกมากเมื่อเทียบกับของต่างประเทศ การใช้กระดาษปรู๊ฟพิมพ์หนังสือนี้ทำให้หนังสือไม่ทนทานเท่าที่ควร ใ้คุณภาพของภาพไม่ชัดเจนและสอใ้เทาการพิมพ์ควยกระดาษอาร์ตหรือกระดาษปอนด์ อย่างน้อยที่สุดหนังสือสำหรับเด็กควรจะพิมพ์ควยกระดาษปรู๊ฟพิมพ์

ขนาดของตัวอักษรที่พิมพ์จำแนกได้ 3 ขนาดคือ ขนาด 19½ พอยท์ แบบธรรมดา ขนาด 19½ พอยท์ตัวหนา และขนาด 32 พอยท์ ซึ่งไม่ตรงกับที่ สมทรง เกยวิชัยไว้ว่า

¹"นักเขียนน้อย," "หนังสือเด็ก: ท่อนรับปีเด็กสากล," โลกหนังสือ 2 (กันยายน-2522) : 96.

เด็กชอบตัวอักษรขนาด 20 พอยท์ แบบฝรั่งเศส¹ แต่ตรงกับการวิจัยของ บัทมา สมพงษ์² ที่ว่าเด็กชอบตัวอักษรขนาด 32 พอยท์² ตัวอักษรมีทั้งสีน้ำเงินและสีคำ แม้ว่าจากการวิจัยของวรรณิ์ แยมประทุม พบว่าตัวอักษรสีเขียวและสีน้ำเงินให้การรับรู้ในอัตราที่เร็วกว่าอักษรสีคำ³ แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า อักษรสีคำให้ความชัดเจนกว่าอักษรสีน้ำเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการพิมพ์อักษรทับบนภาพ

นอกจากนั้นในการเขียนเล่มหนังสือ พบว่ามีการเขียนเล่มสองลักษณะ คือการเย็บอกหรือเย็บมุงค้ายลวด และการเย็บข้างค้ายลวดแล้วเข้าปก การเย็บอกค้ายลวดนั้นแม้จะช่วยให้เด็กเปิดอ่านหนังสือได้สะดวก แต่ความคมของลวดก็ถูกระคายทำให้ปกหนังสือขาดหลุดได้ง่าย ส่วนการเย็บข้างเข้าปกนั้นแม้จะช่วยให้หนังสือมีความทนทานมากขึ้นแต่ก็มักจะเปิดอ่านได้ไม่สะดวก หากเด็กพยายามเปิดหนังสือออกไปให้กางเต็มที่ที่จะทำให้หน้าที่อยู่ถัดจากปก และหน้าปกในของหนังสืออีกขาดได้ง่ายเช่นกัน ไม่เหมาะกับเด็กซึ่งยังถนอมรักษาหนังสือไปเป็น

2.2 การจัดทําภาพประกอบของหนังสือสำหรับเด็กอยู่ในระดับที่ขนาดของภาพแตกต่างกันตั้งแต่ภาพขนาดเล็กทํายมทไปจนถึงขนาดเต็มหน้าหนังสือ ภาพส่วนใหญ่ตรงกับเนื้อเรื่องและมีความต่อเนื่องกัน ยกเว้นภาพในหนังสือบางเล่มที่เฉพาะสำหรับเด็ก

¹สมทรง สัตถายัน, "การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะหนังสือที่เด็กชอบ," หน้า จ.

²บัทมา สมพงษ์, "ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาคอนกัณฑ์ที่มีต่อหนังสือสำหรับเด็กที่ผลิตออกมาในประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2520-2522," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า ง.

³วรรณิ์ แยมประทุม, "การเปรียบเทียบการเรียนรู้ของการใช้ตัวอักษรสีน้ำเงิน อักษรสีเขียว อักษรสีคำ บนพื้นสีขาวกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1," (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2513), หน้า 60.

วัย 10 ปีขึ้นไปมักจะไม่ค่อยต่อเนื่องทั้งระหว่างภาพต่อภาพและระหว่างภาพกับเนื้อเรื่อง อีกประการหนึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าภาพที่มีลักษณะอย่างเดียวกันหากพิมพ์บนกระดาษปอนด์หรือกระดาษอาร์ต จะได้ภาพที่สว่างงามชัดเจนกว่าภาพที่พิมพ์บนกระดาษปรู๊พมาก ดังนั้นในการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กควรเลือกกระดาษคุณภาพดีในการพิมพ์ภาพประกอบ จะช่วยให้หนังสือสว่างงามน่าอ่านยิ่งขึ้น และช่วยให้เด็กได้ประสบการณ์ทางศิลปะที่สว่างงามจากภาพประกอบในหนังสือ

2.3 เนื้อเรื่องของหนังสือมีคุณภาพระดับดี คือมีการวางโครงเรื่องง่าย เสนอเรื่องตามลำดับเหตุการณ์โดยมีความกลมกลืนมีเอกภาพของเนื้อเรื่อง ให้ความสนุกสนานและสนองความต้องการความธรรมชาติของเด็ก หนังสือส่วนใหญ่เป็นเรื่องแปล เหนียวายและนิทานพื้นเมืองของต่างประเทศ มีเฉพาะหนังสือชุดนิทานสำหรับเด็กเล็กเล็กขององค์การค้ำของคุรุสภา และหนังสือส่งเสริมการอ่านของกรมวิชาการเท่านั้นที่เป็นผลงานของนักเขียนไทย เรื่องของต่างประเทศแม้จะให้ความสนุกสนานให้ประสบการณ์ และช่วยสร้างจินตนาการแก่เด็ก แต่ไม่เพียงพอที่จะสร้างคุณลักษณะของความเป็นไทย หรือแสดงถึงชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อและขนบประเพณีของไทย ดังนั้นสำนักพิมพ์ควรจะได้มีการส่งเสริมนักเขียนไทยให้สร้างผลงานสร้างสรรค์สำหรับเด็กมากขึ้น โดยช่วยพิมพ์เผยแพร่งานที่ประพันธ์ขึ้นใหม่

2.4 การใช้ภาษาในหนังสือสำหรับเด็ก มีคุณภาพระดับดี มีความชัดเจนในการใช้ภาษาให้อารมณ์และบรรยากาศในการดำเนินเรื่อง ใกล้เคียงว่าหนังสือบางเรื่องจะเป็นเรื่องแปล สำหรับหนังสือที่ใช้คำประพันธ์แบบร้อยกรองมักจะใช้กลอนหกหรือกลอนสุภาพ มีการแบ่งวรรคตอนชัดเจนสะดวกในการอ่าน อย่างไรก็ตามในหนังสือบางเล่มที่มีการจัดกรอภาพและมีคำบรรยายอยู่ในกรอบภาพ หรือถ้ากรอบภาพมักจะพยายามจัดรูปอักษรให้พอดีกับกรอบภาพ ทำให้การวางวรรคตอนเสียไป ไม่สะดวกในการอ่าน ดังนั้นผู้เขียนจึงไม่ควรบรรจุอักษรจนเต็มกรอบภาพ ควรจะจัดคำบรรยายให้เหมาะสมตามวรรคตอน

3. หนังสือสำหรับเด็กเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณลักษณะตามความ

ทองการของสังคม ซึ่งจะมีผลต่อไปถึงการพัฒนาประเทศ¹ จากการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือสำหรับเด็กทั้ง 174 เล่มที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ อาจมองเห็นสภาพของสังคมไทยในปัจจุบันได้อย่างชัดเจน เนื้อหาของหนังสือที่พบเน้นเรื่องความรักในครอบครัว ความกล้าหาญ ความอดทน ความเมตตากรุณา ความละเอียดรอบคอบ ความมกัตัญญกเวที แต่กล่าวถึงเนื้อหาต่อไปน้อยมาก ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น ความประหยัด ความตรงต่อเวลา ความมีระเบียบวินัย การมีสุขนิสัยที่ดี และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เนื้อหาที่ยังมีน้อยลงเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างไรก็ตามหนังสือส่วนใหญ่ที่นำมาวิจัยเป็นหนังสือที่แปลมาจากหนังสือสำหรับเด็กของต่างประเทศ สภาพสังคมของต่างประเทศไม่เหมือนสังคมไทย ในต่างประเทศมีหนังสือสำหรับเด็กประเภทนวนิยายสมจริงอีกประเภทหนึ่งซึ่งให้ก่อกำทางสังคม แต่ในประเทศไทยยังมีหนังสือประเภทนี้น้อยมาก ดังนั้นควรที่ผู้เขียนหนังสือสำหรับเด็กจะสร้างสรรค์หรือแปลนวนิยายสมจริงที่เหมาะสมกับสังคมไทยโดยเพิ่มเนื้อหาที่ยังขาดไปนี้ สำหรับหัวข้อเนื้อหาที่มีความสำคัญอีกข้อหนึ่งในการพัฒนาประเทศคือ หัวข้อเนื้อหาความรักท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แม้ผลการวิเคราะห์จะพบว่ามีในหนังสือร้อยละ 11.49 แต่หนังสือเล่มที่มีความถี่ของเนื้อหาข้อนี้สูงสุดคือ ผจญภัยในฝรั่งเศส (169) ซึ่งเป็นเรื่องของท้องถิ่นฝรั่งเศส ดังนั้นควรที่จะพยายามส่งเสริมทัศนคติเกี่ยวกับความรักท้องถิ่นและเอกลักษณ์ของไทยให้มากยิ่งขึ้น

สำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญาพบว่า หัวข้อเนื้อหาที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด คือ ความมีไหวพริบดีปัญญา และการเสริมสร้างจินตนาการ เนื้อหาทางวิชาการเกี่ยวกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ แม้จะมีปานกลางแต่เนื้อหาส่วนใหญ่ที่มีเป็นเรื่องของชีววิทยา ปัจจุบันความรู้วิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าไปมาก ควรที่จะขยายขอบเขตความรู้ของเด็กไปถึงวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันด้วย เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ด้านต่าง ๆ ในหนังสือ

¹วิสิทธิ์ จินตวงศ์, "หนังสือเด็กกับการพัฒนาประเทศ," วารสารห้องสมุด 18 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2517): 195.

สำหรับเด็กซึ่งเป็นหนังสือบันเทิงคดีที่ค่อนข้างน้อยมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ามีหนังสือทำราคา แบบเรียน และหนังสือสารคดีที่จะให้ความรู้แก่เด็กอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยของ สุขสมร ประพัฒน์ทอง เกี่ยวกับอิทธิพลของการใช้นิทานสำหรับเด็ก พบว่านิทานมีผลในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างชัดเจน¹ จึงควรที่จะใช้หนังสือสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีเป็นสื่อในการพัฒนาเด็กมากขึ้น เพราะสื่อประเภทนี้เด็กจะสนใจและยอมรับมากกว่าหนังสือวิชาการ

เมื่อพิจารณาหนังสือสำหรับเด็กทั้ง 174 เล่มแล้วจะเห็นว่าหนังสือแต่ละเล่มแสดงคุณค่าทางสังคม ให้ความรู้ ความคิดในด้านต่าง ๆ กัน โดยไม่มีหนังสือเล่มใดที่ครอบคลุมเนื้อหาที่ควรมีครบทุกหัวข้อ จึงควรส่งเสริมให้เด็กได้อ่านหนังสือหลาย ๆ เล่มเพื่อให้ได้ความรู้ ความคิดหลายด้าน และไม่ควรบรรจุเนื้อหาทั้งหมดลงในหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง เพราะจะทำให้เป็นหนังสือที่เน้นการสอน และน่าเบื่อหน่ายได้

ข้อเสนอแนะ

1. สำหรับผู้ผลิตหนังสือสำหรับเด็ก สำนักพิมพ์ควรสนับสนุนให้นักเขียนสร้างสรรค์ผลงานที่แฝงคุณค่าทางสังคมไว้อย่างแนบเนียนซึ่งจะเป็นการช่วยพัฒนาบุคคลให้กับสังคมไทยในอนาคต ควรมีการจัดทำรูปเล่มหนังสือสำหรับเด็กในลักษณะที่แปลกตาอาจเป็นรูปสามเหลี่ยม รูปวงกลม หรือรูปการตูน เพื่อช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ทั้งนี้เนื่องจากการสำรวจหนังสือในการวิจัย พบว่าหนังสือสำหรับเด็กของไทยล้วนมีรูปเล่มเป็นสี่เหลี่ยมและสำนักพิมพ์ควรขยายตลาดหนังสือสำหรับเด็กให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยขอความร่วมมือจากตัวแทนจำหน่ายหนังสือในการเผยแพร่หนังสือสำหรับเด็ก

2. นักเขียนหนังสือสำหรับเด็กน่าจะได้นำถึงอิทธิพลของหนังสือที่อาจมีต่อเด็ก และหันมาเขียนเรื่องที่มีเนื้อหาซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

¹ สุขสมร ประพัฒน์ทอง, "อิทธิพลของการใช้นิทานสำหรับเด็ก และการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อพฤติกรรมไม่สัมฤทธิ์ของเด็กไทย" (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521), หน้า 76.

เนื้อหาที่ไม่ค่อยปรากฏอยู่ในหนังสือสำหรับเด็กในปัจจุบันคือเนื้อหาเกี่ยวกับความตรงต่อเวลา ความมีระเบียบวินัย ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น ความประหยัด ความซื่อสัตย์สุจริต ความรักท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การมีสุนทรีย์ที่ดี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความรู้ทางศิลปะ และความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ที่พบในชีวิตประจำวัน

3. นักเขียนหนังสือสำหรับเด็กควรแต่งหรือแปล เรื่องประเภทนิยายผสมจริงที่เหมาะสมกับสังคมไทย เพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมให้แก่เด็ก เป็นการแสดงให้เห็นความเป็นจริงของชีวิต ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถดำเนินชีวิตอย่างเข้มแข็งมั่นคง

4. บรรณาธิการ ครู และผู้ปกครองควรสนับสนุนให้เด็กได้อ่านหนังสือสำหรับเด็กมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้เพราะหนังสือสำหรับเด็กนอกจากจะช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านของเด็ก ช่วยเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แล้ว ยังช่วยสร้างค่านิยมให้แก่เด็กอีกด้วย และด้วยเหตุที่หนังสือสำหรับเด็กแต่ละเล่มจะให้กาแกไขในค่านต่าง ๆ แตกต่างกัน การที่เด็กได้มีโอกาสอ่านหนังสือมากเล่มจะช่วยให้เด็กได้แนวคิดมากเพียงพอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาของหนังสือสำหรับเด็กครั้งต่อไป ผู้วิจัยน่าจะได้อธิบายผลของเนื้อหาของหนังสือที่มีต่อเด็ก โดยการทดสอบทัศนคติของเด็กก่อนและหลังการอ่านหนังสือเปรียบเทียบกับผลของการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือ ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือสำหรับเด็กบางเล่มมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าทางสังคม แต่ผู้เขียนขาดศิลปการเขียนที่แนบเนียน น่าสนใจ และโน้มน้าวจิตใจของผู้อ่าน เด็กจึงไม่ได้แนวคิดที่มีคุณค่าจากหนังสือเล่มนั้น